

Evolutietheorie leidt opnieuw tot heftige discussies aan de VU

‘Over fossielen valt toch te práten?’

De creationisten zijn terug aan de VU. Dit keer beroepen ze zich niet op de Bijbel, maar op de Koran. Er een goed gesprek over voeren is moeilijk, klagen de docenten. Dat werd *Ad Valvas* ook duidelijk.

Tekst: Peter Breedveld. **Illustratie:** Nico den Dulk

“Onze negentiende eeuw sterft weg onder de hypnose van het evolutiedogma”, zei VU-stichter Abraham Kuyper in 1899 in zijn jaarrede aan de universiteit. De evolutietheorie was een gevoelige kwestie aan de VU en bleef dat lange tijd, óók op de biologische faculteit. Daarom werd daar in 1953 *Gyrinus natans* opgericht. Gyrinus, nu een neutrale studievereniging, begon als ‘evolutiestudiekring’ waar de discussie ‘evolutie versus schepping’ centraal stond. Ze hield zich bezig met “de bestudering van de problemen waarmee een Christenbioloog te maken heeft, in het bijzonder de problemen die ons in het geloof kunnen aanranden”. Pas in de jaren vijftig en zestig slaagde VU-bioloog Jan Lever erin de evolutietheorie min of meer geaccepteerd te krijgen. In de jaren zestig hield hij lezingen voor de NCRV-radio waarin hij erop wees dat de evolutietheorie en het christelijk geloof elkaar niet in de weg hoefden te zitten. Zo kreeg hij een groot deel van de christengemeenschap in Nederland langzaam om.

Een nieuwe professor Lever

“Dat is wat moslimstudenten ook nodig hebben, een islamitische professor Lever”, zegt Marianne Donker, docente aan de faculteit der Aard- en Levenswetenschappen, waar Biologie tegenwoordig onder valt. “Een imam met een wetenschappelijke achtergrond, die een balans weet te vinden tussen de verhalen uit de koran en de wetenschap.”

“Ik heb nooit moeite gehad met de evolutietheorie omdat ik die buiten mijn persoonlijke opvatting plaats. Dat wij allemaal uit één enkele cel zijn voortgekomen en afstammen van apen gaat er bij mij niet in, omdat ik geloof in het Scheppingsverhaal van de Koran waarbij Adam en Eva de eerste mensen op aarde waren. De mens is een uniek schepsel. In het darwinistisch principe van de *survival of the fittest* kan ik me bijvoorbeeld wel vinden. Ik geloof echter wel dat daar een een hogere macht achter zit. Tijdens mijn studie is mijn geloof zelfs versterkt doordat ik steeds weer te maken kreeg met wonderlijke mechanismes, mechanismes die in mijn opvattingen door Allah gestuurd zijn.” Sanna (22), *studente Biomedische Wetenschappen*

Als studente heeft Donker zelf nog college gehad van Lever. Eén van zijn tentamens had de vorm van een uitgebreid gesprek waarin studenten moesten laten zien op de hoogte te zijn van de historische context van de biologie. Antonie van Leeuwenhoek, Copernicus en Darwin passeerden de revue. “Ook religie en persoonlijke overtuigingen kwamen ter sprake”, vertelt Donker.

Begin december organiseerde ze aan de VU een bijeenkomst over islam en evolutie voor docenten en andere belangstellenden. “Omdat er in de gangen werd gemopperd”, vertelt ze. “Dat vind ik onaangenaam.” Veel docenten ondervonden namelijk weerstand onder hun moslimstudenten als de evolutietheorie ter sprake kwam. Het was dan ook een druk bezochte bijeenkomst.

Onder de aanwezigen waren Cor Zonneveld en Nico van Straalen, die een college Mens en Evolutie geven voor zo'n honderd eerstejaars Biomedische Wetenschappen. Ongeveer twintig procent van hen is moslim. In het college komt onder andere de evolutie van de mens aan de orde. “Tijdens het college zelf merk je niet veel van mensen die daar moeite mee hebben”, vertelt Zonneveld. “Dat komt pas als je studenten één op één spreekt. ‘Dat de mens van apen afstamt, dat gelooft u toch zelf ook niet’, hoor je dan.”

Leugenachtige site

Op zich heeft Zonneveld daar weinig moeite mee. De evolutietheorie is weliswaar zo'n belangrijk wetenschappelijke theorie dat zijn studenten haar moeten kennen, erin gelóven hoeven ze van hem niet. “Maar toen liet ik ze een essay schrijven over de vraag of de mens nog steeds evolueert. Op microniveau is dat inderdaad het geval en de meeste studenten, ook de meeste moslimstudenten, hebben daar geen moeite mee. Vijf of zes studenten weken bij het schrijven van dat essay echter van de opdracht af. Die schreven dingen die apert onwaar zijn. Daar sprak een weerzin tegen de evolutietheorie uit die ze is aangepraat. Als we accepteren dat de mens op genetisch niveau nog evolueert, zeggen ze, dan moeten we ook mee met de theorie dat de mens van de apen afstamt.” Het ergste geval vond Zonneveld een student die schreef dat wetenschappers proberen Allah dwars te zitten. “Ik heb eens met die jongen gesproken. Dan is hij heel vriendelijk. Maar zijn geschreven teksten hebben een anti-westerse toonzetting.”

“Ik word als studente aan de universiteit geacht geacht mijn geloof in twijfel te trekken, omdat dat geloof tegenstrijdig zou zijn met de wetenschap. Zo vergaat het immers ook de studenten met een christelijke achtergrond. Wat de meeste mensen echter niet weten, is dat er in de islam en de Koran veel ruimte is voor wetenschap. Ik geloof niet dat er wetenschappelijk bewezen feiten bestaan die door de Koran worden tegengesproken. De schepper van onze werkelijkheid is immers dezelfde die ons de Heilige geschriften heeft gegeven.” Malika (26), *studente Biomedische Wetenschappen*

Veel van de citaten in de gewraakte essays, zo ontdekte de docent, kwamen van de website *An Invitation to the Truth* van de Turkse islamist Harun Yahya (www.harunyahya.com). Deze Harun Yahya wekt niet de indruk moslimextremist te zijn. Zo neemt hij op zijn site expliciet stelling tegen terrorisme (“elke goede moslim wijst terrorisme af en deelt in het verdriet van de slachtoffers ervan”) en antisemitisme (“volledig in tegenspraak met de koran”). Maar hij verklaart zich er ook uitvoerig tegen de evolutietheorie, door hem aangeduid als ‘Darwinisme’. Het was voor deze website dat de Leidse islamdeskundige Johan Meuleman nadrukkelijk waarschuwde op de door Donker georganiseerde bijeenkomst. Het gaat Yahya volgens Meuleman namelijk niet om een wetenschappelijke discussie, maar om de verbreding van een uitgespro-

ken anti-westers wereldbeeld. Yahya zou de evolutieeler zien als één van de oorzaken van het mechanistisch-materialistische wereldbeeld dat in het Westen domineert en op quasi wetenschappelijke manier tegenargumenten aandragen tegen de natuurwetenschappelijke bewijzen voor de evolutietheorie. Donker noemt de teksten van Yahya “leugenachtig, zo onwaar!” “Dat studenten daar klakkeloos citaten van overnemen, schiet bij mij totaal in het verkeerde keelgat”, zegt Zonneveld.

Geen wetenschap maar politiek

Het probleem is dat er in Nederland nauwelijks moslimautoriteiten met een wetenschappelijke achtergrond zijn. Dat zei Nelly van Doorn-Harder, bijzonder hoogleraar Christen-Moslimrelaties aan de VU, tijdens de bijeenkomst in december. Van Doorn werkte jarenlang in Indonesië en daar, vertelde ze, heb je zulke bèta-imams wel. Zij weten waar ze het over hebben als ze advies geven over hoe je de moderne wetenschap rijmt met je geloof. In Nederland moeten jonge moslims voor de beantwoording van zulke vragen echter massaal het internet op. Daar raken ze in de greep van wat Van Doorn ‘poptheologie’ noemt: zelfbenoemde korankenners die zich bij het veilen van hun oordelen niet laten hinderen door enige wetenschappelijke kennis.

“De evolutietheorie legt te veel de nadruk op toeval. De ingewikkeldheid van de organismen en het universum sluiten echter uit dat die door toeval zouden zijn ontstaan. Wij hebben dus geen islamitische professor Lever nodig om dit te kunnen begrijpen. De wetenschap die op de juiste manier beoefend wordt door wetenschappers, gaat gepaard met wat er in de koran staat. En waarom zou Adam niet uit klei geschapen kunnen worden, als Jezus door Allah zonder vader uit een moeder tot leven is gewekt.” Imad (20), *student Biomedische Wetenschappen*

Gewapend met de theologie die ze al surfend op internet in elkaar hebben geknutseld, gaat een aantal van die studenten tijdens de colleges de discussie met hun docent aan. Dat drijft veel docenten tot wanhoop. “Ik wil het tijdens mijn college over wetenschap hebben, maar dat wordt nogal eens een politieke discussie. Ze willen niet luisteren, ze rebelleren tegen de wetenschap”, klaagde een docent op de bijeenkomst. Dat een aantal andere aanwezigen daarop suggereerde dat docenten zich eens in de achtergrond van de betreffende studenten konden verdiepen, viel niet in goede aarde. “Ik moet al zo veel lezen. Ik heb helemaal geen zin om óók nog eens die boeken van die mensen te gaan lezen”, verzuchtte Nico van Straalen. “Van Straalen zal wel moeten”, zegt Marianne Donker. “Als docent moet je je een beetje verdiepen in de wetenschapstheoretische of religieuze achtergrond van je studenten, weten waar ze in hun ontwikkeling zitten.” Zelf heeft ze in een weekend de Koran bestudeerd en Soera 23 ontdekt: “Voorwaar, Wij scheppen de mens uit een uittreksel van klei: Dan plaatsen Wij hem als een kleine levenskiem in een veilige plaats. Vervolgens vormen Wij de levenskiem tot een klonter bloed; daarna vormen Wij het geronnen bloed tot een klomp; dan vormen Wij beenderen uit deze klomp; daarna bekleden Wij deze beenderen met vlees; vervolgens ontwikkelen Wij het tot een nieuwe schepping.” Een prima uitgangspunt voor een discussie over de evolutietheorie, meent Donker.

Docenten moeten hun studenten ook niet dwingen om in de evolutietheorie te gelóven, vindt ze. “Ik heb het idee dat sommige collega’s te graag willen dat de studenten hun eigen levensovertuiging delen. Zulke docenten zetten moslimstudenten op een achterstand. Bovendien sluit de evolutietheorie een door God gestuurde schepping niet uit. Niemand weet wat de drijvende kracht is.”

Bekeren tot de evolutieeler

VU-theoloog Willem-Jan de Wit ziet het ongeveer ook zo. Hij is bezig aan een proefschrift over VU-theoloog Herman Bavinck (1854-1921) en evolutie. Daarin bepleit hij een ‘binoculair model’, een verwijzing naar een verrekijker. “Een verrekijker heeft twee lenzen. Om diepte te kunnen zien heb je die alletwee nodig. Voor onze werkelijkheid geldt dat ook: die bekijk je door een religieus en door een wetenschapslenz.”

De Wit kan zich de positie van de moslimstudenten wel voorstellen. “Zelf heb ik geworsteld met de tegenstellingen tussen de moderne en de christelijke wereldbeschouwing. In principe sta ik nu open voor de evolutietheorie; die is niet per se in strijd met de belijdenis dat God de Schepper is.”

“Moslimstudenten hebben naar mijn mening geen professor Lever nodig, aangezien het voor het ons duidelijk is wat wel en niet klopt aan de evolutietheorie. Wij gaan uit van de islam als basis van waarheid en kijken dan hoe alle feitelijke kennis (een theorie blijft een theorie, dat geldt voor iedereen) daarin past of niet past. Het mooiste is als je erachter komt dat iets wat net ontdekt is eigenlijk allang in de Koran beschreven werd. Dit versterkt het geloof alleen maar. Het grootste gedeelte van de evolutietheorie strookt uiteraard niet met het Scheppingsverhaal in de Koran, maar dit houdt niet in dat moslims niet open moeten blijven staan voor wetenschappelijke discussie.” Sarra (22), *studente Biomedische Wetenschappen*

“Ik merk dat wij als westerlingen de neiging hebben om religieuze overtuigingen op afstand te houden”, zegt Van Straalen. Enigszins schuldbeuwest beaamt hij dat wat Donker zegt wel waar is: “Ik kan me voorstellen dat mensen het gevoel kunnen krijgen dat we ze tot de evolutieeler willen bekeren. Daar moeten we voor oppassen. Mensen moeten in hun waarde worden gelaten. Maar er zijn een aantal feiten waar je niet omheen kunt. Fossielen bijvoorbeeld, die liggen er. Daar valt dan toch over te praten?”

“Misschien moeten we een paar van die grote meneren uit het Midden-Oosten overvliegen en op onze studenten loslaten”, suggereerde Nelly van Doorn op de docentenbijeenkomst. Wat er precies moet gebeuren weet Marianne Donker nog niet. Ze denkt aan het opzetten van een platform waar docenten en studenten, creationisten en evolutionisten met elkaar in dialoog gaan, of een programma om studenten te helpen de weg te vinden tussen hun religie en de wetenschap.

Het is ook een kwestie van fatsoen, besluit Donker uiteindelijk. “Ons fatsoen om anderen te laten geloven wat ze gelóven en hun fatsoen om ons te laten vertellen over de evolutietheorie.”

De evolutie van een artikel

In *Ad Valvas* van 20 december vorig jaar werd kort bericht over een bijeenkomst van natuurwetenschappelijke VU-docenten waarop geklaagd werd over islamitische studenten die zich afwijzend opstellen tegenover de evolutietheorie. De moslimstudenten over wie het ging kwamen in dat stukje niet aan het woord en dat vond de redactie jammer. Daarom ging redacteur Peter Breedveld begin dit jaar naar hen op zoek. Vier studenten - een man en drie vrouwen - blijken bereid met hem te praten. Het zijn prettige gesprekken en de studenten wordt inzage beloofd in de weergave ervan vóórdat het artikel zal worden gepubliceerd.

Uit dat artikel komt de man, Imad, naar voren als iemand die de evolutietheorie resoluut afwijst en het woord ‘evolutie’ liever niet gebruikt. De drie vrouwen laten aanzienlijk meer ruimte, al gelooft geen van hen dat de mens van apen afstamt. Ze lijken er echter goed in te slagen een wetenschappelijke houding te integreren in hun geloof. Dat geloof wordt zelfs versterkt door de wetenschappelijke kennis die ze aan de VU opdoen, vertellen ze.

Met die weergave zeggen ze om diverse, niet allemaal expliciet verwoorde redenen veel moeite te hebben. Breedveld heeft onder andere de indruk dat Imad moeite heeft met de suggestie dat er een tegenstelling is tussen hem en de drie vrouwen. De vier dreigen daarom hun medewerking in te trekken. Imad is de eerste die zich laat overhalen daarover te komen praten. Al gauw komt zich daar echter nog een andere student mee bemoeien. Deze man, een rechtenstudent, was eens bij de interviews aanwezig. Toch beschuldigt hij *Ad Valvas* er nu van de woorden van de geïnterviewden te hebben verdraaid. Het wordt duidelijk dat het ongepubliceerde artikel behalve door de geïnterviewden zelf door een hele groep moslimstudenten is gelezen. De rechtenstudent stelt zich op als de vertegenwoordiger van die groep. Hij verbaast zich er zelfs over dat Imad naar dit gesprek is gekomen, want er was afgesproken dat hij alleen zou komen.

Een uiterst moeizaam gesprek van meer dan twee uur volgt, waarin Imad af en toe wordt gesouffleerd door de rechtenstudent, die weigert te vertrekken. Imad hamert erop dat hij er precies zo over denkt als de andere drie. Dat kan ook niet anders, meent de rechtenstudent, want er is voor moslims maar één manier om tegen de evolutietheorie aan te kijken en wie er anders over denkt, is geen moslim. *Ad Valvas* doet de studenten uiteindelijk een uitzonderlijk aanbod: de eerdere weergave van hun commentaren wordt geschrapt, en ieder krijgt de kans schriftelijk op het hoofdartikel te reageren. Imad voelt daar niet zo veel voor, maar hij laat zich overhalen door de rechtenstudent. De vier bijgaande commentaren zijn het resultaat.